C/2026/3539

22.7.2026

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Απαγόρευση πρακτικών μεταστροφής στην Ευρωπαϊκή Ένωση

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(C/2026/3539)

Εισηγητής: **Pascal DEBAY**

Συνεισηγητής: **Ionuț SIBIAN**

Σύμβουλοι	Peter DUNNE (για τον εισηγητή, Ομάδα II) Ana Bianca OPREA (για τον συνεισηγητή, Ομάδα III)
Απόφαση της συνόδου ολομέλειας	4.12.2025
Νομική βάση	Άρθρο 52 παράγραφος 2 του Εσωτερικού Κανονισμού
Αρμόδιο όργανο	Τμήμα «Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη»
Έγκριση από το τμήμα	24.2.2026
Έγκριση από την Ολομέλεια	29.4.2026
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	605
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	169/3/9

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η ΕΟΚΕ καταδικάζει απερίφραστα κάθε μορφή πρακτικών μεταστροφής που αποβλέπει στην αλλαγή, την καταστολή ή τη διαγραφή του γενετήσιου προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου και/ή της έκφρασης φύλου ενός ατόμου. Οι πρακτικές μεταστροφής παραβιάζουν την απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.

Η ΕΟΚΕ συνιστά:

1.2. η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (στο εξής: Επιτροπή) να υποβάλει πρόταση για νομικά δεσμευτική ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής (στο εξής: απαγόρευση). Με την προτεινόμενη απαγόρευση, θα πρέπει να αποτραπούν όλες οι δραστηριότητες και η διαφήμιση τέτοιων δραστηριοτήτων που επιδιώκουν την αλλαγή, την καταστολή ή τη διαγραφή του γενετήσιου προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου και/ή της έκφρασης φύλου ενός ατόμου·

1.3. η απαγόρευση να διατυπωθεί με περιεκτικό και ακριβή τρόπο, καθώς και με σαφή ορισμό των ενεργειών που συνιστούν πρακτικές μεταστροφής·

1.4. με την απαγόρευση, να αποτραπούν οι πρακτικές μεταστροφής παιδιών ή ενηλίκων και η διαφήμιση τέτοιων πρακτικών. Η απαγόρευση θα πρέπει να ισχύει για όλους τους δημόσιους, ιδιωτικούς, επαγγελματικούς και μη επαγγελματικούς φορείς που εφαρμόζουν ή διαφημίζουν πρακτικές μεταστροφής. Καμία απαγόρευση δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται για να επισύρει την ποινική ή την αστική ευθύνη των επιζώντων πρακτικών μεταστροφής·

1.5. η απαγόρευση να προβλέπει κατάλληλες κυρώσεις για όσους εφαρμόζουν ή διαφημίζουν πρακτικές μεταστροφής. Οι κυρώσεις αυτές θα πρέπει να αντικατοπτρίζουν τη σοβαρή βλάβη που προκαλούν οι πρακτικές μεταστροφής και να είναι επαρκείς, ώστε να αποτρέπουν τα άτομα από την εφαρμογή ή τη διαφήμιση των εν λόγω πρακτικών·

1.6. η απαγόρευση να καλύπτει τα χαρακτηριστικά φύλου, προκειμένου τα ίντερσεξ άτομα να προστατεύονται από μη θεραπευτικές και μη συναινετικές παρεμβάσεις, οι οποίες συνιστούν μορφή πρακτικής μεταστροφής που εξαναγκάζει σε δυαδική ευθυγράμμιση των φύλων·

1.7. η Επιτροπή να πραγματοποιεί ετήσια αξιολόγηση, σε διαβούλευση με την οργανωμένη κοινωνία των πολιτών, για την εποπτεία της οριζόντιας και κάθετης εφαρμογής της απαγόρευσης σε όλα τα κράτη μέλη. Η απαγόρευση είναι αποτελεσματική μόνο εάν συνοδεύεται από ισχυρό μηχανισμό παρακολούθησης·

1.8. η Επιτροπή να χρηματοδοτήσει εξειδικευμένη κατάρτιση για τους βασικούς επαγγελματίες, με μέλημα τον εντοπισμό πρακτικών μεταστροφής και την υποστήριξη των επιζώντων, καθώς και τη διασφάλιση συνεργασίας με ΜΚΟ των ατόμων ΛΟΑΤΚΙ + —σε συνδυασμό με τη δέουσα χρηματοδότησή τους—, οι οποίες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην υποστήριξη πρώτης γραμμής, την παρακολούθηση, την υποβολή καταγγελιών και την παροχή εξειδικευμένης βοήθειας·

1.9. η Επιτροπή να χρηματοδοτήσει την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση για τη βελτίωση των γνώσεων του κοινού σχετικά με τις πρακτικές μεταστροφής. Η περαιτέρω ευαισθητοποίηση του κοινού είναι καίριας σημασίας για τον εντοπισμό και την εξάλειψη των εν λόγω πρακτικών. Η Επιτροπή θα πρέπει να συμπεριλάβει τα μέτρα αυτά στο πρόγραμμά της για την αντιμετώπιση των πρακτικών μεταστροφής, στο πλαίσιο της στρατηγικής για την ισότητα των ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+ για την περίοδο 2026-2030.

2. **Γενικές παρατηρήσεις**

2.1. Η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών (ΕΠΠ) αιτείται από την Επιτροπή να θεσπίσει τη νομική απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής, οι οποίες στοχοποιούν άτομα ΛΟΑΤΚΙ+ στην ΕΕ ([1]). Οι πρακτικές αυτές, οι οποίες αναφέρονται συνήθως ως «θεραπείες μεταστροφής», επιδιώκουν την αλλαγή του γενετήσιου προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή της έκφρασης φύλου ενός ατόμου.

2.2. Οι πρακτικές μεταστροφής έχουν χαρακτηριστεί ως σκληρές, απάνθρωπες και ταπεινωτικές, πιθανώς δε και ως βασανιστήρια, από τα Ηνωμένα Έθνη, τον Επίτροπο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης και τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA). Σε όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και του Συμβουλίου της Ευρώπης, πολλοί επιπλέον ενδιαφερόμενοι φορείς τάχθηκαν ρητά υπέρ της απαγόρευσης των πρακτικών μεταστροφής, όπως το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης και το Κογκρέσο των Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών.

2.3. Η πρωτοβουλία, η οποία δρομολογήθηκε τον Ιανουάριο του 2024 από τη γαλλική ένωση «Against Conversion Therapy» (ACT), έτυχε γρήγορα υποστήριξης και συγκέντρωσε 1 128 063 υπογραφές. Η Επιτροπή οφείλει να απαντήσει έως τις 18 Μαΐου 2026, περιγράφοντας τυχόν μέτρα παρακολούθησης που προτίθεται να λάβει·

2.4. Επί του παρόντος, οι πρακτικές μεταστροφής απαγορεύονται, σε διαφορετικό βαθμό, σε οκτώ κράτη μέλη της ΕΕ: Βέλγιο, Κύπρο, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Μάλτα, Πορτογαλία και Ισπανία. Στα υπόλοιπα δεκαεννέα κράτη μέλη, δεν υπάρχει ειδική νομική απαγόρευση ή πλαίσιο για τον περιορισμό των πρακτικών αυτών. Υπάρχουν επίσης απαγορεύσεις στη Νορβηγία και την Ισλανδία, καθώς και σε χώρες εκτός Ευρώπης, όπως ο Καναδάς, η Νέα Ζηλανδία και ο Ισημερινός.

2.5. Η ΕΟΚΕ επικροτεί με μεγάλη ικανοποίηση αυτήν τη σημαντική ΕΠΠ, διότι έχει ήδη ζητήσει την απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής ([2]).

2.6. Η ΕΟΚΕ παρατηρεί ότι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της τρίτης έρευνας του FRA για τα άτομα ΛΟΑΤΚΙ, ένας στους τέσσερις ερωτηθέντες είχε υποβληθεί σε κάποια μορφή «θεραπείας μεταστροφής» ([3]). Όπως αναφέρθηκε, το 11 % των πρακτικών αυτών εφαρμόστηκαν από μέλη της οικογένειας, και το 5 % από μέλη θρησκευτικών οργανώσεων. Τα περιστατικά που αναφέρθηκαν περιλάμβαναν σωματική βία (3 % των ερωτηθέντων), σεξουαλική βία (1 %) και λεκτική κακοποίηση ή ταπείνωση (14 %). Οι μισές διεμφυλικές γυναίκες (47 %) και οι μισοί διεμφυλικοί άνδρες (48 %) υποβλήθηκαν σε τέτοιες «θεραπείες μεταστροφής». Μεταξύ των ερωτηθέντων, το 76 % δήλωσε ότι δεν είχε συναινέσει σε αυτές τις «θεραπείες», και το 13 % απάντησε ότι είχε υποβληθεί σε πρακτικές μεταστροφής ως αποτέλεσμα πίεσης ή απειλών. Παρά τις διαφορές μεταξύ των εκτιμήσεων, αυτά τα αριθμητικά στοιχεία αναδεικνύουν την ανησυχητική κλίμακα των πρακτικών μεταστροφής στην ΕΕ.

([1]) Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών με τίτλο «Απαγόρευση πρακτικών μεταστροφής στην Ευρωπαϊκή Ένωση», αριθμός μητρώου της Επιτροπής: ECI(2024)000001.

([2]) ΕΕ C 286 της 16.7.2021, σ. 128; Έκθεση της μόνιμης ομάδας «Θεμελιώδη δικαιώματα και κράτος δικαίου» της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής κατά τη λήξη του πρώτου κύκλου επισκέψεων σε χώρες: *ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ National developments from a civil society perspective 2018-2024*, (Εθνικές εξελίξεις από τη σκοπιά της κοινωνίας των πολιτών 2018-2024) σ. 39.

([3]) Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, *LGBTIQ equality at a crossroads: progress and challenges* (European Union Agency for Fundamental Rights, 2024) (Η ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ σε κομβικό σημείο: πρόοδος και προκλήσεις), σ. 23.

2.7. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι οι επιζώντες πρακτικών μεταστροφής πρέπει να αναγνωρίζονται ρητά ως «θύματα» εγκλημάτων μίσους και να προστατεύονται βάσει της οδηγίας για τα δικαιώματα των θυμάτων. Πρέπει να έχουν πρόσβαση σε εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης, νομική συνδρομή και προστασία από δευτερογενή θυματοποίηση κατά τη διάρκεια δικαστικών διαδικασιών, ανεξάρτητα από το αν η πρακτική εφαρμόστηκε, μεταξύ άλλων, από μέλη της οικογένειας, θρησκευτικούς συμβούλους ή επαγγελματίες του ιατρικού κλάδου.

2.8. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι οι πρακτικές μεταστροφής δεν έχουν επιστημονική βάση και επιφέρουν επιβλαβείς επιπτώσεις, όπως η πρόκληση ή η ενίσχυση αισθημάτων ντροπής, ενοχής, αυτοαποστροφής και αναξιότητας, που μπορούν να οδηγήσουν σε υψηλότερα ποσοστά κατάθλιψης, άγχους, διαταραχής μετατραυματικού άγχους, αυτοκτονικού ιδεασμού και αποπειρών αυτοκτονίας. Αυτή η υπονόμευση της ψυχικής υγείας και ευεξίας επηρεάζει άτομα κάθε ηλικίας, αλλά είναι ιδιαίτερα καταστροφική για τα παιδιά και τους νεαρούς·ενήλικες. Μείζονες ιατρικές και ψυχολογικές οργανώσεις έχουν καταδικάσει τις πρακτικές μεταστροφής ως επιστημονικά αβάσιμες, αναποτελεσματικές και επικίνδυνες, καθώς και ως ασύμβατες με τα ανθρώπινα δικαιώματα ([4]). Επιπλέον, οι πρακτικές μεταστροφής έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο κοινό, διότι ενισχύουν την ψευδή και στιγματιστική πεποίθηση ότι ο γενετήσιος προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου ή η έκφραση φύλου είναι εφικτό ή σκόπιμο να «θεραπευθούν».

2.9. Η ΕΟΚΕ είναι πεπεισμένη ότι οι πρακτικές μεταστροφής συνιστούν παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και ότι πιθανώς παραβιάζουν πολλές διασφαλίσεις που ορίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ([5]) (ΕΣΔΑ, ΣΕΣ αριθ. 5), συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 2, 3, 8, 9, 10 και 14, καθώς και του άρθρου 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 12 της Σύμβασης. Το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ απαγορεύει τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) έχει αποφανθεί ότι πρακτικές που προκαλούν έντονο σωματικό ή ψυχολογικό πόνο —όπως αναγκαστικές ιατρικές παρεμβάσεις, ηλεκτροσόκ ή καταναγκαστική ψυχολογική χειραγώγηση— ενδέχεται να παραβιάζουν το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ ([6]).

2.10. Την ΕΟΚΕ την απασχολεί ιδιαίτερα η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών. Τα παιδιά είναι ιδιαίτερα πιθανό να υποβληθούν σε «θεραπείες μεταστροφής» και να επηρεαστούν σοβαρά από αυτές. Το δικαίωμα των γονέων να ελέγχουν και να φροντίζουν το παιδί τους περιορίζεται από το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού. Ο ανεξάρτητος εμπειρογνώμονας των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία από τη βία και τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου παρατηρεί ότι η επιβολή θεραπειών μεταστροφής σε παιδιά είναι ασυμβίβαστη με το υπέρτερο συμφέρον των παιδιών αυτών ([7]).

2.11. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει τη νέα στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ+ για την περίοδο 2026-2030, η οποία επιβεβαιώνει τη δέσμευση της ΕΕ για ισότητα και δίνει προτεραιότητα στην εφαρμογή και τη συνεργασία, συμπεριλαμβανομένης της στήριξης των κρατών μελών για τη συγκράτηση της εξάπλωσης πρακτικών μεταστροφής ([8]). Η Επιτροπή δεσμεύεται να λάβει υπόψη της την ΕΠΠ και η ΕΟΚΕ την προτρέπει να προτείνει τη συμπερίληψη των πρακτικών μεταστροφής στα «εγκλήματα της ΕΕ», σύμφωνα με το άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, και να τις αναγνωρίσει ως εγκλήματα μίσους διασφαλίζοντας ομοιόμορφο επίπεδο προστασίας σε ολόκληρη την ΕΕ.

2.12. Οι επαγγελματικές οργανώσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών ενώσεων ψυχολόγων, ψυχιάτρων, ψυχοθεραπευτών και συμβούλων, απαγορεύουν επίσημα τις πρακτικές μεταστροφής. Ωστόσο, παρότι αυτές οι επαγγελματικές απαγορεύσεις διαδραματίζουν σημαντικό προληπτικό ρόλο, παραμένουν απλώς δεοντολογικές κατευθυντήριες γραμμές και όχι νομικές εγγυήσεις, ενώ ο βαθμός επιβολής τους ποικίλλει ανά την ΕΕ. Οι νομικές απαγορεύσεις προσφέρουν μια ισχυρότερη και σταθερότερη μορφή προστασίας, συμπληρώνοντας τα δεοντολογικά πρότυπα που τηρούν οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας.

2.13. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι οι πρακτικές μεταστροφής οδηγούν σε σοβαρές κοινωνικοοικονομικές στερήσεις και υψηλά ποσοστά κοινωνικού αποκλεισμού για τους επιζώντες. Το ψυχολογικό τραύμα που προκύπτει, συμπεριλαμβανομένης της κατάθλιψης και της διαταραχής μετατραυματικού άγχους, υπονομεύει σοβαρά την απασχολησιμότητα και τις επιδόσεις ενός ατόμου στον χώρο εργασίας. Προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης ένταξη των ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+ στην αγορά εργασίας, τα κράτη μέλη πρέπει να αναγνωρίσουν τις βλάβες αυτές ως φραγμούς στην απασχόληση και να παράσχουν ολοκληρωμένες υπηρεσίες υποστήριξης, ώστε να βοηθήσουν τα θύματα να επανενταχθούν στην επαγγελματική ζωή.

([4]) Βλ., για παράδειγμα, European Psychiatric Association, «EPA Statement on conversion "therapies" and LGBTQ Patients» (Δήλωση της Ευρωπαϊκής Ψυχιατρικής Ένωσης σχετικά με τις «θεραπείες» μεταστροφής και τους ασθενείς ΛΟΑΤΚ).

([5]) Το άρθρο 6 παράγραφος 2 ΣΕΕ προβλέπει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση «προσχωρεί στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών».

([6]) Βλ., για παράδειγμα, την υπόθεση *VC κατά Σλοβακίας, αριθ. αιτ.*18968/07 (ΕΔΑΔ, 8 Νοεμβρίου 2011)· την υπόθεση *Spivak κατά Ουκρανίας, αριθ. αιτ.*21180/15 (ΕΔΑΔ, 5 Ιουνίου 2025).

([7]) Έκθεση του ανεξάρτητου εμπειρογνώμονα για την προστασία από τη βία και τις διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, Practices of so-called «conversion therapy» 2020 (Πρακτικές της λεγόμενης «θεραπείας μεταστροφής»).

([8]) Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Ένωση ισότητας: Στρατηγική για την ισότητα των ΛΟΑΤΚΙ 2020-2030 [COM(2020) 725 final].

2.14. Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, θα πρέπει να θεσπίσει μέτρα για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης σχετικά με τις πρακτικές μεταστροφής, ιδίως στο διαδίκτυο. Απαιτείται ένας μηχανισμός για την παρακολούθηση της εφαρμογής της οδηγίας για τις υπηρεσίες οπτικοακουστικών μέσων και της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες, με σκοπό την πρόληψη της διαφήμισης αυτών των επιβλαβών πρακτικών.

2.15. Τα χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ θα πρέπει να συνδέονται στενά και να εξαρτώνται από τον σεβασμό των ευρωπαϊκών αξιών (άρθρο 2 της ΣΕΕ). Η ΕΟΚΕ συνιστά τη διενέργεια εκ των προτέρων και εκ των υστέρων ελέγχου πολυμορφίας για τα έργα που χρηματοδοτούνται από την ΕΕ, προκειμένου να διασφαλίζεται ότι δεν προωθούν πρακτικές μεταστροφής. Επιπλέον, θα πρέπει να διατεθεί ειδική χρηματοδότηση στο πλαίσιο του προγράμματος «Πολίτες, ισότητα, δικαιώματα και αξίες» (CERV) σε ΜΚΟ που παρέχουν νομική και ψυχολογική υποστήριξη σε επιζώντες.

2.16. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την έντονη ανησυχία της για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικότερα, και των δικαιωμάτων των ατόμων ΛΟΑΤΚΙ+ ειδικότερα, οι οποίες υποκινούνται από πολιτικές ή θρησκευτικές πεποιθήσεις. Οι διακρίσεις, η βία και τα βασανιστήρια που στρέφονται κατά ατόμων εντός της ΕΕ δεν συνάδουν με τις θεμελιώδεις αξίες της ΕΕ για ανεκτικότητα και ελευθερία.

3. **Ειδικές παρατηρήσεις**

Ποινική απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής

3.1. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι, σε ολόκληρη την Ευρώπη, εξακολουθεί να διεξάγεται συζήτηση σχετικά με τα πλέον αποτελεσματικά μέσα για την καταπολέμηση των πρακτικών μεταστροφής.

3.2. Όπου υπάρχουν επί του παρόντος απαγορεύσεις στην ΕΕ, τα περισσότερα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει ποινικά αδικήματα. Μολονότι η απειλή της ποινικής ευθύνης ενδέχεται να αποτρέψει ορισμένους επιζώντες από την υποβολή καταγγελίας κακοποίησης, η χρήση του ποινικού δικαίου αναγνωρίζει καλύτερα τις σοβαρές βλάβες που προκαλούν οι πρακτικές μεταστροφής και είναι πιθανό να έχει ισχυρότερο αποτρεπτικό αποτέλεσμα απ' ό,τι οι αστικές κυρώσεις.

3.3. Παρότι οι ισχύουσες διατάξεις του ποινικού ή του αστικού δικαίου ορισμένων κρατών μελών ενδέχεται να μπορούν ήδη να εφαρμοστούν για την καταδίκη των πρακτικών μεταστροφής, η επίκληση των υφιστάμενων νόμων, σε αντιδιαστολή με τη θέσπιση ειδικής νομικής απαγόρευσης των πρακτικών μεταστροφής, παραβλέπει τόσο τη συμβολική σημασία της ρητής απαγόρευσης των πρακτικών μεταστροφής όσο και τις δυσκολίες που ενδέχεται να αντιμετωπίσουν ορισμένοι επιζώντες εάν κληθούν να εντάξουν την κακοποίησή τους σε έναν γενικότερο ορισμό της βλάβης, δυνάμει του ποινικού ή του αστικού δικαίου.

3.4. Ενώ το ποινικό δίκαιο προσφέρει ένα ισχυρό αποτρεπτικό αποτέλεσμα, η ΕΟΚΕ τονίζει ότι οποιαδήποτε ποινική απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής πρέπει να αποτελεί μέρος μιας προσέγγισης αποκαταστατικής δικαιοσύνης. Οι κυρώσεις θα πρέπει να συμπληρώνονται από υποχρεωτική εκπαίδευση των δραστών και, κυρίως, από ισχυρή κοινωνική στήριξη των επιζώντων, ώστε ο φόβος δίωξης να μην αποθαρρύνει την υποβολή καταγγελίας εντός οικογενειακού ή θρησκευτικού πλαισίου.

Πρακτικό πεδίο εφαρμογής της απαγόρευσης των πρακτικών μεταστροφής

3.5. Είναι σημαντικό κάθε ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής να διατυπώνεται με περιεκτικό και ακριβή τρόπο, ιδίως όταν η απαγόρευση λαμβάνει μορφή που διέπεται από το ποινικό δίκαιο.

3.6. Η ενωσιακή απαγόρευση πρέπει να ορίζει σαφώς τις ενέργειες που συνιστούν πρακτικές μεταστροφής. Μολονότι δεν υπάρχει ενιαίος ορισμός των πρακτικών μεταστροφής που να είναι κοινός μεταξύ των κρατών μελών, η ΕΟΚΕ παρατηρεί ότι ο όποιος ορισμός της ΕΕ πρέπει να περιλαμβάνει το πλήρες φάσμα κακοποιητικής συμπεριφοράς –σωματικής, συναισθηματικής και οικονομικής– που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην προσπάθεια αλλαγής του γενετήσιου προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή της έκφρασης φύλου ενός ατόμου.

3.7. Με την ενωσιακή απαγόρευση, πρέπει να αποτραπεί τόσο η εφαρμογή πρακτικών μεταστροφής όσο και η διαφήμιση των εν λόγω πρακτικών. Η απαγόρευση της διαφήμισης, η οποία είναι κοινή μεταξύ των κρατών μελών που έχουν ήδη απαγορεύσει τις πρακτικές μεταστροφής, έχει ζωτική σημασία για τη μείωση των σημείων εισόδου σε αυτές τις πρακτικές, καθώς και για την επιβολή κατάλληλων κυρώσεων στους φορείς που δεν εφαρμόζουν πρακτικές μεταστροφής, αλλά κατευθύνουν τα άτομα προς συναφείς δραστηριότητες.

3.8. Η ΕΟΚΕ συνιστά, όσον αφορά παρεμφερή αδικήματα, κάθε ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής να λειτουργεί με εξωεδαφικό αποτέλεσμα, ώστε να απαγορεύεται η μετακίνηση ενός ατόμου εκτός της ΕΕ με σκοπό την υποβολή του σε πρακτικές μεταστροφής σε περιοχή δικαιοδοσίας εκτός ΕΕ.

Προστατευόμενοι λόγοι για την απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής

3.9. Η ΕΟΚΕ συνιστά η ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής να καλύπτει τις προσπάθειες αλλαγής του *γενετήσιου προσανατολισμού*, της *ταυτότητας φύλου* ή της *έκφρασης φύλου* ενός ατόμου. Οι τρεις αυτοί λόγοι περιλαμβάνονται επί του παρόντος στη νομοθεσία για τις πρακτικές μεταστροφής στο Βέλγιο, την Κύπρο, την Ελλάδα, τη Μάλτα, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

3.10. Μολονότι η *έκφραση φύλου* είναι μια λιγότερο αναπτυγμένη έννοια στην ευρωπαϊκή νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι πρακτικές μεταστροφής που απευθύνονται σε διεμφυλικά και μη δυαδικά άτομα συχνά εστιάζουν στην εξωτερική έκφραση φύλου, γεγονός που μπορεί να είναι καταλυτικό για τις σοβαρότερες μορφές βλάβης που σχετίζονται με τη «μεταστροφή».

3.11. Σε ολόκληρη την Ευρώπη, στη συμπερίληψη της *ταυτότητας φύλου* αντιτάσσονται άτομα που υποστηρίζουν ότι περιορίζει την ικανότητα των κλινικών ιατρών να διεξάγουν ιατρικά ενδεδειγμένες συζητήσεις σχετικά με την ταυτότητα φύλου. Ωστόσο, η ΕΟΚΕ παρατηρεί ότι δεν υπάρχει λόγος για τον οποίο η ενωσιακή απαγόρευση να μην μπορεί να διατυπωθεί με επαρκή τρόπο, ώστε να επιτρέπει την παροχή κάθε καλόπιστης και ιατρικά κατάλληλης φροντίδας ως προς το φύλο, συμπεριλαμβανομένων συζητήσεων σχετικά με το ιστορικό του φύλου. Η όποια ενωσιακή απαγόρευση θα πρέπει να κάνει σαφή διάκριση μεταξύ της «επιβεβαιωτικής φροντίδας» και των επιβλαβών προσπαθειών «μεταστροφής». Η σαφήνεια αυτή είναι ουσιώδης για την προστασία των επαγγελματιών του τομέα της υγείας που παρέχουν δεοντολογική υποστήριξη.

3.12. Η ΕΟΚΕ τονίζει ότι η όποια ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής θα πρέπει επίσης να καλύπτει τα χαρακτηριστικά φύλου, προκειμένου να προστατεύονται τα ίντερσεξ άτομα από ιατρικά άσκοπες και μη συναινετικές παρεμβάσεις, οι οποίες συνιστούν μορφή πρακτικής μεταστροφής που επιβάλλει τη δυαδική ευθυγράμμιση των φύλων. Σύμφωνα με την προγενέστερη θέση της, η ΕΟΚΕ ζητεί την καθολική απαγόρευση του «ακρωτηριασμού των ίντερσεξ ατόμων» ([9]).

3.13. Η ΕΟΚΕ συνιστά ένθερμα η όποια ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής να καθιστά σαφές ότι η απαγόρευση τέτοιων πρακτικών σε σχέση με τον γενετήσιο προσανατολισμό δεν δικαιολογεί τη στέρηση κλινικά κατάλληλης υγειονομικής περίθαλψης από τα διεμφυλικά και τα μη δυαδικά παιδιά.

Ατομικό πεδίο εφαρμογής της απαγόρευσης των πρακτικών μεταστροφής

3.14. Σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ που έχουν ήδη απαγορεύσει τις πρακτικές μεταστροφής, υπάρχει ευρεία συναίνεση ότι κάθε απαγόρευση θα πρέπει να ισχύει για όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά. Η θέση αυτή, την οποία προσυπογράφει η ΕΟΚΕ, αναγνωρίζει τη μοναδική ευπάθεια των παιδιών στις βλάβες των πρακτικών μεταστροφής.

3.15. Για τους ενήλικες, εξακολουθεί να διεξάγεται συζήτηση σχετικά με το αν ο νόμος θα πρέπει να απαγορεύει τις πρακτικές μεταστροφής κάθε ενηλίκου, ή αν, όπως στη Μάλτα, την Ελλάδα και τη Γερμανία, η απαγόρευση θα πρέπει να καλύπτει μόνο τους ενήλικες που δεν μπορούν και/ή δεν παρέχουν ελεύθερη και εν επιγνώσει συναίνεση για τέτοιες πρακτικές. Η τελευταία αυτή θέση υπογραμμίζει το δικαίωμα των αυτόνομων ατόμων να αυτοπροσδιορίζονται και να προβαίνουν σε ελεύθερες επιλογές, ακόμη και όταν αυτό εκθέτει έναν ενήλικα σε επιβλαβή ή κακοποιητική συμπεριφορά.

3.16. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει ότι οι ειδικές κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιούνται συνήθως οι πρακτικές μεταστροφής υπονομεύουν σημαντικά την ικανότητα κάθε ενηλίκου, ανεξαρτήτως ηλικίας, να παρέχει τόσο *ελεύθερη* όσο και *εν επιγνώσει* συναίνεση. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ συνιστά η ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής να επεκταθεί τόσο στα παιδιά όσο και σε όλους τους ενήλικες. Όταν η απαγόρευση αυτή δίνει στους ενήλικες τη δυνατότητα να συναινούν σε δραστηριότητες που εμπίπτουν στον ορισμό των πρακτικών μεταστροφής, ο νόμος θα πρέπει, όπως στη Μάλτα, να αναγνωρίζει ευρύ φάσμα παραγόντων που καθιστούν την παρεχόμενη συναίνεση πλημμελή.

3.17. Όσον αφορά τους δράστες πρακτικών μεταστροφής, η ΕΟΚΕ συνιστά η όποια ενωσιακή απαγόρευση να έχει το κατάλληλο ευρύ πεδίο εφαρμογής –δηλαδή να περιλαμβάνει όλους τους δημόσιους, ιδιωτικούς, επαγγελματικούς και μη επαγγελματικούς φορείς που εφαρμόζουν ή διαφημίζουν δραστηριότητες που επιδιώκουν την αλλαγή του γενετήσιου προσανατολισμού, της ταυτότητας φύλου ή της έκφρασης φύλου άλλου ατόμου.

3.18. Πιθανώς είναι σκόπιμο η ενωσιακή απαγόρευση να προσδιορίζει συγκεκριμένους φορείς ή να προβλέπει αυξημένη ευθύνη για άτομα (π.χ. γονείς, εκπαιδευτές, κλινικούς επαγγελματίες, κοινωνικούς λειτουργούς) που εφαρμόζουν πρακτικές μεταστροφής εις βάρος ατόμων που τους εμπιστεύονται. Ωστόσο, ένα άτομο ή μια ομάδα δεν θα πρέπει να απαλλάσσεται από την ευθύνη απλώς και μόνο επειδή ενήργησε εκτός επίσημου ρόλου ή επίσημης/επαγγελματικής σχέσης με τον επιζώντα.

([9]) ΕΕ C 286 της 16.7.2021, σ. 128.

Ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας

3.19. Η ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας αποτελούν θεμελιώδεις αξίες σε ολόκληρη την Ευρώπη και προστατεύονται τόσο από το άρθρο 9 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου όσο και από το άρθρο 10 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

3.20. Μια συνήθης κριτική έναντι των απαγορεύσεων των πρακτικών μεταστροφής είναι ότι, με τους περιορισμούς αυτούς, τροχοπεδείται ανεπίτρεπτα το δικαίωμα τόσο των δραστών όσο και των επιζώντων να ασκούν ελεύθερα τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Η ΕΟΚΕ αναγνωρίζει τη σημασία της ισχυρής προστασίας της θρησκευτικής ελευθερίας και παρατηρεί ότι οι απαγορεύσεις των πρακτικών μεταστροφής δεν απαιτούν και δεν θα πρέπει να απαιτούν από τους θρησκευόμενους ή τις θρησκευτικές οργανώσεις να αλλάξουν τις πεποιθήσεις τους σχετικά με τον γενετήσιο προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου και την έκφραση φύλου.

3.21. Η θρησκευτική ελευθερία αποτελεί περιορισμένο δικαίωμα, το οποίο δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δικαιολογήσει την υποβολή άλλων ατόμων σε βία ή διακρίσεις λόγω γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας φύλου ή έκφρασης φύλου. Συνεπώς, η ΕΟΚΕ συνιστά η όποια ενωσιακή απαγόρευση να μην προβλέπει εξαίρεση για τους φορείς που επιδιώκουν να εφαρμόσουν ή να διαφημίσουν πρακτικές μεταστροφής σύμφωνα με τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις.

Κυρώσεις όσον αφορά απαγορεύσεις των πρακτικών μεταστροφής

3.22. Μεταξύ των κρατών μελών που έχουν ήδη θεσπίσει απαγορεύσεις των πρακτικών μεταστροφής υπάρχει πληθώρα διαθέσιμων κυρώσεων, συμπεριλαμβανομένων διαφόρων ποινών φυλάκισης και χρηματικών προστίμων. Η ΕΟΚΕ συνιστά, με μέλημα τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας, η όποια ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής να προβλέπει κατάλληλες κυρώσεις που θα αντικατοπτρίζουν τόσο τη σοβαρότητα όσο και τη βαρύτητα του διαπραχθέντος αδικήματος.

3.23. Η ενωσιακή απαγόρευση θα πρέπει να υποχρεώνει τα κράτη μέλη, μέσω διασυνοριακής συνεργασίας όπου κρίνεται σκόπιμο, να θεσπίζουν κατάλληλους μηχανισμούς για την παρακολούθηση, τη διερεύνηση και την επιβολή κυρώσεων σε πρακτικές μεταστροφής, όπου προκύπτουν.

3.24. Σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι πιθανώς σκόπιμο η ενωσιακή απαγόρευση να αναγνωρίζει επιβαρυντικούς παράγοντες, όπως η ηλικία του επιζώντος και/ή η ύπαρξη σχέσης εμπιστοσύνης, που ενδέχεται να επηρεάσουν την εφαρμοστέα κύρωση ή τις εφαρμοστέες κυρώσεις για τη συμμετοχή σε πρακτικές μεταστροφής ή για τη διαφήμισή τους.

3.25. Όταν η ενωσιακή απαγόρευση των πρακτικών μεταστροφής επιτυγχάνεται μέσω του ποινικού δικαίου, μπορεί επίσης να είναι σκόπιμο να ενσωματωθούν αστικές, διοικητικές ή κανονιστικές κυρώσεις, όπως η απώλεια ή η αναστολή επαγγελματικής άδειας ή δικαιώματος άσκησης επαγγέλματος.

Βρυξέλλες, 29 Απριλίου 2026.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Séamus BOLAND